

УДК 338.43 : 35.073.513.1

*І. М. Назаренко,
здобувач кафедри економічного контролю та аудиту,
Сумський національний аграрний університет*

ЛІЗИНГ — ДЖЕРЕЛО ОНОВЛЕННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРА

У сучасних умовах господарювання одним з найпривабливіших джерел оновлення капіталу є лізинг. Але для сільськогосподарських підприємств, у зв'язку з низькою платоспроможністю, використання даного альтернативного способу фінансування стає практично неможливим. Тому з метою покращення лізингових операцій аграрного сектора, пріоритетним є державне регулювання, що проявляється через механізм державної підтримки.

In modern conditions of managing one of the most attractive source of renewing the capital is leasing. But for the agricultural enterprises in relation with the low solvent, using this way of financing is impossible. That's why with the purpose of increasing leasing operations in the agrarian sector, state regulation is priority, what is display about mechanism of state support.

Ключові слова: капітал, лізинг, оновлення, державна підтримка, компенсація, платежі.

ВСТУП

Важливою сферою використання капіталу є інвестиційний процес підприємства. У процесі інвестування капітал може надовго "зав'язнути", але водночас може бути і швидко збільшений. Альтернатива даних результатів визначається перш за все мистецтвом управління використовуваним капіталом в інвестиційній та фінансово-господарській діяльності. І відповідно, щоб капітал став поштовхом в розвитку підприємства, необхідна чітко обгрунтована стратегія використання капіталу підприємства [1]. Але в сучасних кризових умовах розробити дану стратегію ефективного використання та оновлення капіталу для підприємств (особливо для аграрних) дуже складно. Оскільки на сьогодні формування капіталу є проблемним питанням, спостерігається чітка тенденція виникнення дефіциту кредитних і інвестиційних ресурсів, практично призупинений механізм оновлення капіталу сільськогосподарських підприємств.

Проблемі формування, фінансового забезпечення та оновлення капіталу підприємств присвятили свої наукові праці такі відомі вчені, як: Андрійчук В.Г., Домашенко Ю.В., Куліш Г.П., Онищук Я.В., Петленко Ю.В. та інші.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою статті є дослідження лізингу як одного з джерел ефективного формування та оновлення капіталу підприємств аграрного сектора Сумської області.

РЕЗУЛЬТАТИ

Враховуючи складність проблеми, яка склалася на сьогоднішній день, доречно віддати належне державному регулюванню сільського господарства. Адже історично вважалося, що сільське господарство є тією галуззю, яка регулюється державою, оскільки, по-перше, на ринках аграрної продукції найбільшою мірою проявляється "фіаско ринку"; по-друге, діють зовнішні ефекти від економічної діяльності; по-третє, існує суспільна вигода. Остання, наприклад, характеризується тим, що гарантування безпеки їжі і добре навколишнє середовище високо оцінюється людьми, але забезпечити їх — справа держави. Тільки в результаті регулюючої ролі держави в сільському господарстві можна досягти збереження і підвищення рівня конкуренції, ефективного захисту прав власності і свободи вибору [10].

Сучасний економічний механізм державного регулювання аграрної економіки прояв-

Таблиця 1. Структура державної підтримки аграрного сектору Сумської області

Назва програм	2007 рік		2008 рік	
	Фактично одержано коштів, тис. грн.	Питома вага, %	Фактично одержано коштів, тис. грн.	Питома вага, %
Оздоровлення та відпочинок дітей працівників АПК	100,80	0,12	250,80	0,24
Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації робітничих кадрів АПК	150,00	0,18	164,00	0,16
Державне пільгове кредитування індивідуальних сільських забудовників (загальний фонд)	2880,00	3,44	4206,00	4,09
Бюджетна тваринницька дотація та державна підтримка виробництва продукції рослинництва	57441,52	68,60	66598,82	64,73
Селекція в рослинництві	2587,00	3,09	1836,70	1,79
Здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здевелювання короткострокових та середньострокових кредитів	10454,80	12,49	21007,00	20,42
Заходи з охорони та захисту, раціонального використання лісів, наданих в постійне користування агропромисловим підприємствам	1633,00	1,95	1649,00	1,60
Державна підтримка сільськогосподарської дорадчої служби	274,00	0,33	112,90	0,11
Фінансова підтримка агропромислових підприємств, що знаходяться в особливо складних кліматичних умовах	1306,90	1,56	1648,80	1,60
Організація і регулювання діяльності установ в системі агропромислового комплексу	80,57	0,09	86,22	0,09
Закладання і догляд за молодими садами, ягідниками	860,00	1,03	963,00	0,94
Часткова компенсація вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва	4246,20	5,07	3180,00	3,09
Здевелювання вартості страхових премій (внесків) фактично сплачених суб'єктами аграрного ринку	1717,30	2,05	1177,50	1,14
Всього по області	83732,09	100	102880,74	100

ляється в наступному:

— складання обґрунтованих балансів виробництва і споживання основних видів сільськогосподарської продукції, що потребувало запровадження системи моніторингу продовольчих ресурсів країни;

— введено в дію механізм державного регулювання ринків продовольства на засадах застосування державних та інтервенційних закупівель;

— створення умови конкурентного середовища для формування державних і регіональних стратегічних ресурсів продовольства (продовольче зерно);

— впроваджено програми підтримки через здевелювання кредитів;

— запровадження дотації на посіви озимих та ярих культур, а також за зданих молодняк худоби, свиней і птиці вагових кондицій [5].

Враховуючи, що на сьогоднішній день Україна має європейський вектор руху, слід зазначити, що пряме дотування негативно сприй-

мається країнами-учасницями СОТ. Проте, без державної підтримки як за кордоном так і на Україні, сільське господарство функціонує досить складно, причому не останнім буде і екологічний аспект даного питання.

Беручи до уваги закордонний досвід, всі заходи державної підтримки відповідно до вимог СОТ, можна умовно поділити за трьома різнокольоровими скриньками: зеленої, блакитній, жовтій.

Група заходів "зеленої скриньки" охоплює заходи державної підтримки сільського господарства, що не спричинять неефективного розподілу ресурсів у аграрній сфері. Ці заходи не спрямовані на підтримку цін виробників.

Заходи "блакитної скриньки" спрямовані на обмеження перевиробництва і відносно них також немає обмежень фінансування з бюджету.

Заходи державної підтримки, що чинять викривлювальний вплив на торгів-

лю і виробництво, класифікуються як заходи "жовтої скриньки" [6].

Сьогодні активна частина основних засобів сільського господарства в Україні має значний як фізичний, так і моральний знос, тому слід сприяти залученню до аграрного сектора інвестицій на оновлення та більш повного забезпечення сільськогосподарською технікою, місцями збереження сільськогосподарської продукції, розробки новітніх технологій з метою надання доступу окремим підприємствам та інше.

За період 2007—2008 років в Сумській області більше уваги приділяється розвитку рослинництва та тваринництва (табл. 1), але з метою задоволення функціонування даних галузей доречно звертати увагу на активну частину необоротних активів: сільськогосподарські машини, трактори, комбайни та автотранспортний парк.

Причому, з даних табл. 1 по Сумській області, на 1 гривню фінансової підтримки агропромислового комплексу через механізм здевелювання короткострокових та середньостро-

кових кредитів часткової компенсації складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва у 2007 році припадало 2,46 грн., а в 2008 році спостерігається ріст до 6,61 грн. На нашу думку, здешевлення кредитів може розпилюватися на різні цілі, а компенсація вартості складної сільськогосподарської техніки — безпосередньо на техніку.

В умовах економічної кризи держава не в змозі допомогти всім, і одним із дієвих інструментів надання підтримки сільському господарству виступають оренда майна або лізинг.

Оренда — договірне строкове платне володіння і користування необоротним активом (землею, підприємством, основними засобами, іншим майном), переданим орендодавцем орендареві для самостійної господарської діяльності [3].

Звертаючи увагу на багатовитратні проекти (будівництво зерносховищ, овочесховищ) доцільним є їх утримання на балансі держави з можливістю оренди сільськогосподарськими товаровиробниками. Говорячи про рухомий склад основних засобів (машино-тракторний парк, автотранспортний парк), то тут найбільш сприятливою формою їх залучення в сільське господарство є лізинг.

Згідно Закону України "Про лізинг", лізинг — це підприємницька діяльність, яка спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк лізингоодержувачу майна, що є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів [9].

Лізинг можна вважати одним з найпривабливіших джерел оновлення капіталу. Оскільки переваги лізингу полягають в наступному:

— можливості суб'єкта господарювання отримати основні засоби й почати їх експлуатацію, не вилучаючи гроші з обігу, тому що основні засоби перебувають на балансі лізингової компанії, а лізингові платежі відносяться до поточних витрат;

— підприємству простіше отримати майно в лізинг, ніж позику на його придбання;

— лізинг дає підприємству більше можливостей для маневрування під час виплати лізингових платежів, оскільки останні здійснюються підприємством, як правило, після отримання виручки від реалізації продукції, що її вироблено на обладнанні, узятому у лізинг;

— лізингові платежі включають до складу

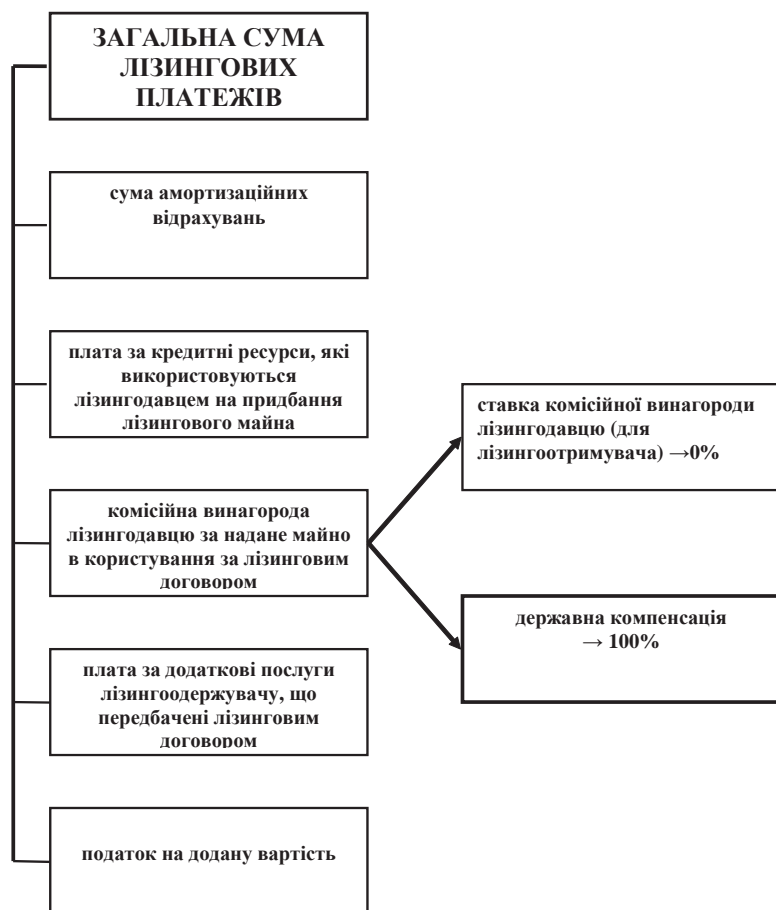
валових витрат, що зменшує оподатковуваний прибуток підприємства лізингоодержувача [7];

— відсутня необхідність пошуку застави [4].

У сучасних умовах господарювання спостерігається чітка тенденція використання лізингу в переробних, транспортно-збутових підприємствах та агросоюзах, а в сільськогосподарських підприємствах тенденція має зворотній характер, тобто частка лізингу у придбанні сільськогосподарської техніки надто мізерна. Але даному факту об'єктивно сприяє низька платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників, тому, на нашу думку, в кожному регіоні України доцільно виділити групу сільськогосподарських підприємств, які найбільшою мірою відповідали б критеріям, що враховуються за умови визнання його лізингоодержувачем. Для цього необхідно науково дослідити дану галузь з метою визначення даних підприємств.

Враховуючи попередні наші дослідження, ми можемо зазначити, що найбільш сприятливими сільськогосподарськими підприємствами в Сумській області для отримання коштів на розвиток лізингових операцій виступають підприємства з розміром капіталу підприємства від 10001 тис. грн. до 20000 тис. грн., таких налічують 37 підприємств, оскільки показники їх діяльності порівняно з іншими групами є найбільш позитивними. Але хибно вважати, що підприємства в кожній окремій з шести груп мають однакову тенденцію щодо показників фінансово-господарської діяльності, адже в кожній групі є свої виключення як в одну сторону, так і в іншу. Тому з метою визначення найбільш "сприятливого" підприємства-лізингоодержувача доцільним є проведення конкурсів, тендерів, аукціонів. Причому без підтримки держави як на загальноукраїнському, так і на регіональному рівнях не обійтись. І крім надання коштів для лізингу, необхідно слідкувати за ефективністю використання техніки, придбаної в лізинг, тобто потрібно звертати увагу на рівень капіталомісткості, капіталовіддачі, енерговіддачі та інше. Якщо техніка використовується неефективно, доцільно розробити дієвий механізм її вилучення з метою повторної передачі в лізинг більш ефективному власнику.

Також осторонь державної підтримки не повинні лишитись підприємства, які не відповідають критеріям лізингоодержувача, тому з метою подолання дефіциту на продукти харчування доречно створювати між сільськогосподарськими підприємствами агросоюзи, але при цьому держава повинна здійснювати вплив на

Рис. 1. Схема розрахунку загальної суми лізингових платежів для сільськогосподарських товаровиробників

ціноутворення під час надання послуг даним сільськогосподарським товаровиробникам.

Згідно Закону України "Про лізинг", лізингодержувач за користування об'єктом лізингу вносить періодичні лізингові платежі. Величина періоду, за який вноситься лізинговий платіж, встановлюється за договором лізингу і може бути нерівномірною.

Лізингові платежі включають: суму, яка відшкодує при кожному платежі частину вартості об'єкта лізингу, що амортизується за строк, за який вноситься лізинговий платіж; суму, що сплачується лізингодавцю як процент за залучений ним кредит для придбання майна за договором лізингу; платіж як винагороду лізингодавцю за отримане у лізинг майно; відшкодування страхових платежів за договором страхування об'єкта лізингу, якщо об'єкт застрахований лізингодавцем; інші витрати лізингодавця, передбачені договором лізингу [9].

Так, загальна сума лізингових платежів розраховується за такою формулою:

$$ЛП = АВ + ПК + КВ + ДП + ПДВ \quad (1),$$

де ЛП — загальна сума лізингових платежів;
АВ — сума амортизаційних відрахувань;

ПК — плата за кредитні ресурси, які використовуються лізингодавцем на придбання лізингового майна, грн.;

КВ — комісійна винагорода лізингодавцю за надане майно в користування за лізинговим договором, грн.;

ДП — плата за додаткові послуги лізингодержувачу, що передбачені лізинговим договором, грн.;

ПДВ — податок на додану вартість, грн.

Комісійну винагороду можна розрахувати двома способами:

$$КВ = БВ * Р / 100 \quad (2),$$

де Р — ставка комісійної винагороди річних від комісійної вартості майна;

БВ — балансова вартість лізингового майна, грн.;

або

$$КВ = (ЗВп + ЗВк) / 2 * С_{кв} / 100 \quad (3),$$

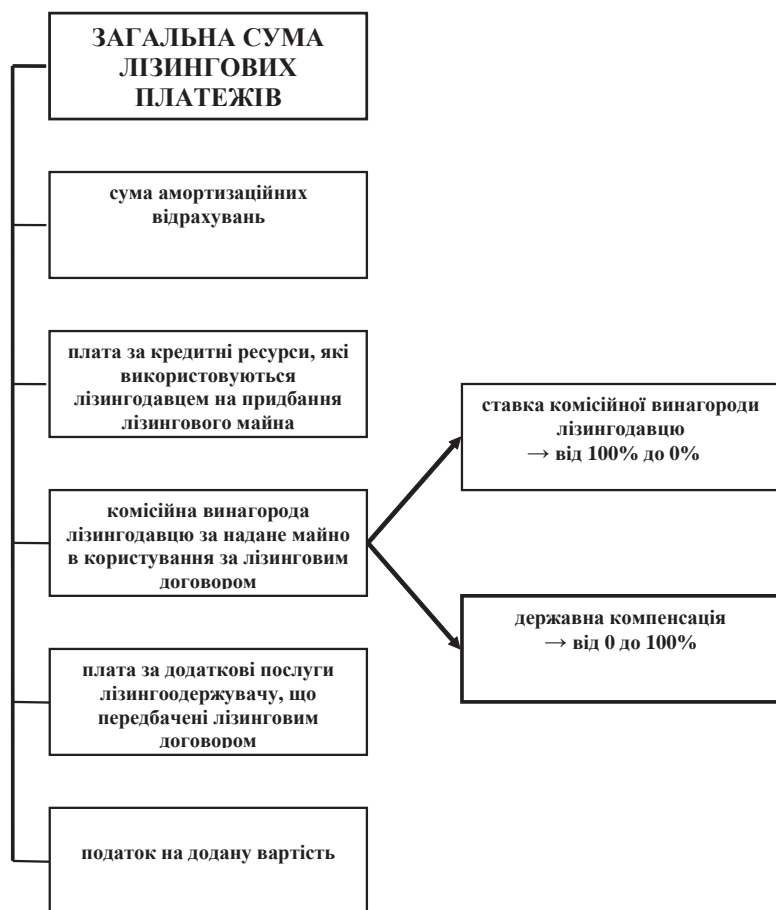
де ЗВп і ЗВк — залишкова вартість майна на початок і кінець року відповідно, грн.;

С_{кв} — ставка комісійної винагороди лізингодавцю, яка встановлюється в процентах від середньої залишкової вартості лізингового майна [2].

Необхідно, на нашу думку, розрізняти безпосередньо сільськогосподарських товаровиробників та інші

підприємства (переробні, закупівельно-збутові та ін.). Для зарахування підприємств до сільськогосподарських товаровиробників доречно використовувати чинну на сьогодні методику розрахунку фіксованого сільськогосподарського податку. А саме, відповідно до ст. 2 Закону України "Про фіксований сільськогосподарський податок", особи можуть бути зареєстровані як платники ФСП, якщо такі особи є сільськогосподарськими підприємствами різних організаційно-правових форм, передбаченими законами України, селянські та інші господарства, які займаються виробництвом (виращуванням), переробкою та збутом сільськогосподарської продукції, у яких сума, одержана від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки за попередній звітний (податковий) рік, перевищує 75 відсотків загальної суми валового доходу [8].

З метою забезпечення сільськогосподарською технікою підприємств, які не мають можливості її отримати та використовують допомогу підприємств, що надають послуги при виробництві сільськогосподарської продукції,

Рис. 2. Схема розрахунку загальної суми лізингових платежів для переробних, закупівельно-збутових та інших підприємств агропромислового комплексу

дотримуються оптимального диспаритету цін (вартість продукції — вартість наданих послуг), для даних підприємств доцільно оптимізувати розмір ставки комісійної винагороди за допомогою державної компенсації.

Відповідно розрахунок комісійної винагороди доречно проводити за наступними формулами:

$$KB = BV \cdot (P - DK) / 100 \quad (4),$$

або

$$KB = (3Bп + 3Bк) / 2 \cdot (Cкв - DK) / 100 \quad (5),$$

де DK — державна компенсація.

Державна компенсація може бути від 100% ставки комісійної винагороди для сільськогосподарських товаровиробників і менше для сільськогосподарських агросоюзів, закупівельно-збутових підприємств.

Використовуючи запропоновану методику розрахунку комісійної винагороди, загальна сума лізингових платежів для сільськогосподарських товаровиробників, переробних, закупівельно-збутових та інших підприємств агропромислового комплексу буде мати наступний вигляд (рис. 1, рис. 2).

ВИСНОВКИ

Лізинг — це найбільш альтернативний спосіб оновлення капіталу підприємств аграрного сектора в сучасних умовах господарювання. І тому реалізація запропонованих заходів сприятиме оновленню виробництва та надасть можливість кошти, що спрямовані на лізинг, акумулювати безпосередньо в сільськогосподарське виробництво, що в подальшому сприятиме розвитку іншим галузям: переробної, закупівельно-збутової.

Література:

1. Бланк И. А. Управление использованием капитала / Бланк И. А. — К.: Ника-центр, 2000. — 656 с.

2. Дерев'яно С. Порядок обчислення лізингових платежів / С. Дерев'яно // Пропозиція. — 2006. — № 8. — С. 16—19.

3. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. — 4-те вид. випр. та доп. — К.: Т-во "Знання", КОО; Л.: Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ, 2002. — 566 с.

4. Куліш Г.П., Кравченко К.В. Лізинг основного капіталу та перспективи його розвитку в національній економіці // Інвестиції: практика та досвід. — 2009. — № 3. — С. 16—20.

5. Облік державної підтримки агропромислового виробництва: навчальний посібник / За ред. Лузана Ю. Я., Жука В. М., Герасимука І. В. — К.: Видавництво ТОВ "Юр-Агро-Веста", 2007. — 324 с.

6. Остапенко Т. О. Сільське господарство в умовах СOT і ЄС. — К.: Інститут сільського розвитку, 2005. — 70 с.

7. Петленко Ю. В. Фінансовий менеджмент. навчальний посібник. — К.: Кондор, 2007. — 298 с.

8. Про фіксований сільськогосподарський податок : Закон України від 17 грудня 1998 р. № 320 // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 5. — С. 39.

9. Про фінансовий лізинг : Закон України від 16 грудня 1997 р. № 723 // Офіційний вісник України. — 1998. — № 1. — С. 34.

10. Черевко Г. В. Державне регулювання економіки в АПК : навч. посіб. / Черевко Г. В. — К.: Знання, 2006. — 339 с.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2009 р.